

Herodoti liber primus

Gli inizi di Ciro

106 [1] ἐπὶ μὲν νυν ὀκτῶ καὶ εἴκοσι ἕτεα ἦρχον τῆς Ἀσίας οἱ Σκύθαι, καὶ τὰ πάντα σφι ὑπὸ τε ὕβριος καὶ ὀλιγορίας ἀνάστατα ἦν · χωρὶς μὲν γὰρ φόρον ἔπρησον παρ ἑκάστων τὸν ἑκάστοισι ἐπέβαλλον, χωρὶς δὲ τοῦ φόρου ἦρπαζον περιελαύνοντες τοῦτο ὃ τι ἔχοιεν ἕκαστοι. [2] καὶ τούτων μὲν τοὺς πλεῦνας Κυαζάρης τε καὶ Μῆδοι ξεινίσαντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφόνευσαν, καὶ οὕτω ἀνεσώσαντο τὴν ἀρχὴν Μῆδοι καὶ ἐπεκράτεον τῶν περ καὶ πρότερον, καὶ τὴν τε Νίνον εἶλον (ὥς δὲ εἶλον ἐν ἑτέροισι λόγοισι δηλώσω) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχειρίους ἐποίησαντο πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μοίρης. [3] μετὰ δὲ ταῦτα Κυαζάρης μὲν, βασιλεύσας τεσσεράκοντα ἕτεα σὺν τοῖσι Σκύθαι ἦρξαν, τελευτᾷ.

107 [1] ἐκδέκεται δὲ Ἀστυάγης Κυαζάρει παῖς τὴν βασιλείην· καὶ οἱ ἐγένετο θυγάτηρ τῇ οὖνομα ἔθετο Μανδάνην · τὴν ἐδόκεε Ἀστυάγης ἐν τῷ ὕπνῳ οὐρῆσαι τοσοῦτον ὥστε πληῖσαι μὲν τὴν ἑωυτοῦ πόλιν, ἐπικατακλύσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ὑπερθέμενος δὲ τῶν Μάγων τοῖσι ὄνειροπόλοισι τὸ ἐνύπνιον, ἐφοβήθη παρ αὐτῶν αὐτὰ ἕκαστα μαθών. [2] μετὰ δὲ τὴν Μανδάνην ταύτην ἐοῦσαν ἤδη ἀνδρὸς ὠραίην Μήδων μὲν τῶν ἑωυτοῦ ἀξίων οὐδενὶ διδοῖ γυναῖκα, δεδοικώς τὴν ὄψιν · ὃ δὲ Πέρση διδοῖ τῷ οὖνομα ἦν Καμβύσης, τὸν εὔρισκε οἰκίης μὲν ἐόντα ἀγαθῆς τρόπου δὲ ἡσυχίου, πολλῶ ἔνερθε ἄγων αὐτὸν μέσου ἀνδρὸς Μήδου.

108 [1] συνοικεούσης δὲ τῷ Καμβύσει τῆς Μανδάνης, ὃ Ἀστυάγης τῷ πρώτῳ ἕτεϊ εἶδε ἄλλην ὄψιν, ἐδόκεε δὲ οἱ ἐκ τῶν αἰδοίων τῆς θυγατρὸς ταύτης φῦναι ἄμπελον, τὴν δὲ ἄμπελον ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν. [2] ἰδὼν δὲ τοῦτο καὶ ὑπερθέμενος τοῖσι ὄνειροπόλοισι, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Περσέων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα ἐοῦσαν, ἀπικομένην δὲ ἐφύλασσε βουλόμενος τὸ γενόμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖραι · ἐκ γὰρ οἱ τῆς ὄψιος οἱ τῶν Μάγων ὄνειροπόλοι ἐσήμαινον ὅτι μέλλοι ὃ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος βασιλεύσειν ἀντὶ ἐκείνου . [3] ταῦτα δὲ ὢν φυλασσόμενος ὃ Ἀστυάγης, ὥς ἐγένετο ὃ Κῦρος, καλέσας Ἄρπαγον ἄνδρα οἰκίηιον καὶ πιστότατόν τε Μήδων καὶ πάντων ἐπίτροπον τῶν ἑωυτοῦ, ἔλεγε οἱ

τοιάδε. [4] «Ἄρπαγε, πρῆγμα τὸ ἄν τοι προσθέω, μηδαμῶς παραχρήση, μηδὲ ἐμέ τε παραβάλη καὶ ἄλλους ἐλόμενος ἐξ ὑστέρης σοὶ αὐτῷ περιπέσης· λάβε τὸν Μανδάνη ἔτεκε παῖδα, φέρων δὲ ἐς σεαυτοῦ ἀπόκτεινον, μετὰ δὲ θάψον τρόπῳ ὅτεω αὐτὸς βούλει.» [5] ὁ δὲ ἀμείβεται «ὦ βασιλεῦ, οὔτε ἄλλοτε κω παρεῖδες ἀνδρὶ τῷδε ἄχαρι οὐδέν, φυλασσόμεθα δὲ ἐς σὲ καὶ ἐς τὸν μετέπειτα χρόνον μηδὲν ἐξαμαρτεῖν. ἀλλ εἰ τοι φίλον τοῦτο οὕτω γίνεσθαι, χρῆ δὴ τό γε ἔμὸν ὑπηρετέεσθαι ἐπιτηδέως.»

109 [1] τούτοισι ἀμειψάμενος ὁ Ἄρπαγος, ὡς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἦε κλαίων ἐς τὰ οἰκία· παρελθὼν δὲ ἔφραζε τῇ ἑωυτοῦ γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυάγεος ῥηθέντα λόγον. [2] ἢ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγει «νῦν ὧν τί σοὶ ἐν νόῳ ἐστὶ ποιέειν;» ὁ δὲ ἀμείβεται «οὐ τῇ ἐνετέλλετο Ἀστυάγης, οὐδ εἰ παραφρονήσει τε καὶ μανέεται κάκιον ἢ νῦν μαίνεται, οὐ οἱ ἔγωγε προσθήσομαι τῇ γνώμῃ οὐδὲ ἐς φόνον τοιοῦτον ὑπηρετήσω. [3] πολλῶν δὲ εἵνεκα οὐ φονεύσω μιν, καὶ ὅτι αὐτῷ μοι συγγενῆς ἐστὶ ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μὲν ἐστὶ γέρον καὶ ἄπαις ἔρσηνος γόνου· [4] εἰ δὲ ἐθελήσει τούτου τελευτήσαντος ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναβῆναι ἢ τυραννίς, τῆς νῦν τὸν υἱὸν κτείνει δι ἑμεῦ, ἄλλο τι ἢ λείπεται τὸ ἐνθεῦτεν ἐμοὶ κινδύνων ὁ μέγιστος; ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλῆος εἵνεκα ἐμοὶ δεῖ τοῦτον τελευτᾶν τὸν παῖδα, δεῖ μέντοι τῶν τινα Ἀστυάγεος αὐτοῦ φονέα γενέσθαι καὶ μὴ τῶν ἐμῶν.»

110 [1] ταῦτα εἶπε καὶ αὐτίκα ἄγγελον ἔπεμπε ἐπὶ τῶν βουκόλων τῶν Ἀστυάγεος τὸν ἠπίστατο νομάς τε ἐπιτηδεοτάτας νέμοντα καὶ ὄρεα θηριωδέεστατα· τῷ οὔνομα ἦν Μιτραδάτης, συνοίκεε δὲ ἑωυτοῦ συνδούλῃ, οὔνομα δὲ τῇ γυναικὶ ἦν τῇ συνοίκεε Κυνῶ κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, κατὰ δὲ τὴν Μηδικὴν Σπακῶ· τὴν γὰρ κύνα καλέουσι σπάκα Μηδοί.[2] αἱ δὲ ὑπώρεαί εἰσι τῶν ὀρέων, ἔνθα τὰς νομάς τῶν βοῶν εἶχε οὗτος δὴ ὁ βουκόλος, πρὸς βορέω τε ἀνέμου τῶν Ἀγβατάνων καὶ πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου· ταύτη μὲν γὰρ ἡ Μηδικὴ χωρὶ πρὸς Σασπείρων ὀρεινὴ ἐστὶ κάρτα καὶ ὑψηλὴ τε καὶ ἴδησι συνηρεφής, ἢ δὲ ἄλλη Μηδικὴ χωρὶ ἐστὶ πᾶσα ἄπεδος.[3] ἐπεὶ ὧν ὁ βουκόλος σπουδῆ πολλῇ καλεόμενος ἀπῖκετο, ἔλεγε ὁ Ἄρπαγος τάδε. «Κελεύει σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον τοῦτο λαβόντα θεῖναι ἐς τὸ ἐρημότατον τῶν ὀρέων, ὅπως ἂν τάχιστα διαφθαρεῖ· καὶ τάδε τοὶ ἐκέλευσε εἰπεῖν, ἦν μὴ ἀποκτείνῃς αὐτὸ ἀλλὰ τεῷ τρόπῳ περιποιήσης, ὀλέθρῳ τῷ κακίστῳ σε διαχρήσεσθαι. ἐπορᾶν δὲ ἐκκείμενον τέταγμαί ἐγώ.»

111 [1] ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος καὶ ἀναλαβὼν τὸ παιδίον ἦγε τὴν αὐτὴν ὀπίσω ὁδὸν καὶ ἀπικνέεται ἐς τὴν ἔπαυλιν. τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ γυνή, ἐπίτεξ' ἐοῦσα πᾶσαν ἡμέρην, τότε κως κατὰ δαίμονα τίκτει οἰχομένου τοῦ βουκόλου ἐς πόλιν. ἦσαν δὲ ἐν φροντίδι ἀμφοτέροι ἀλλήλων πέρι, ὃ μὲν τοῦ τόκου τῆς γυναικὸς ἀρρωδέων, ἡ δὲ γυνὴ ὅτι οὐκ ἐωθῶς ὁ Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο αὐτῆς τὸν ἄνδρα. [2] ἐπεῖτε δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνὴ εἶρετο προτέρη ὅτι μιν οὕτω προθύμως Ἄρπαγος μετεπέμψατο. ὃ δὲ εἶπε «ὦ γύναι, εἶδόν τε ἐς πόλιν ἐλθὼν καὶ ἤκουσα τὸ μήτε ἰδεῖν ὄφελον μήτε κοτὲ γενέσθαι ἐς δεσπότης τοὺς ἡμετέρους. οἶκος μὲν πᾶς Ἀρπάγου κλαυθμῷ κατείχετο, ἐγὼ δὲ ἐκπλαγεὶς ἦα ἔσω. [3] ὡς δὲ τάχιστα ἐσῆλθον, ὄρέω παιδίον προκείμενον ἀσπαῖρόν τε καὶ κρναγνόμενον, κεκοσμημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῆτι ποικίλῃ. Ἄρπαγος δὲ ὡς εἶδέ με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ παιδίον οἴχεσθαι φέροντα καὶ θεῖναι ἔνθα θηριωδέστατον εἴη τῶν ὄρέων, φᾶς Ἀστυάγεα εἶναι τὸν ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι, πόλλ' ἀπειλήσας εἰ μὴ σφρα ποιήσαιμι. [4] καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν ἔφερον, δοκέων τῶν τινος οἰκετέων εἶναι· οὐ γὰρ ἂν κοτὲ κατέδοξα ἔνθεν γε ἦν. ἐθάμβεον δὲ ὄρέων χρυσῷ τε καὶ εἴμασι κεκοσμημένον, πρὸς δὲ καὶ κλαυθμὸν κατεστεῶτα ἐμφανέα ἐν Ἀρπάγου. [5] καὶ πρόκατε δὴ κατ' ὁδὸν πυνθάνομαι τὸν πάντα λόγον θεράποντος, ὃς ἐμὲ προπέμπων ἔξω πόλιος ἐνεχείρισε τὸ βρέφος, ὡς ἄρα Μανδάνης τε εἴη παῖς τῆς Ἀστυάγεος θυγατρὸς καὶ Καμβύσεω τοῦ Κύρου, καὶ μιν Ἀστυάγης ἐντέλλεται ἀποκτεῖναι.

112 [1] νῦν τε ὅδε ἐστί. » Ἄμα δὲ ταῦτα ἔλεγε ὁ βουκόλος καὶ ἐκκαλύψας ἀπεδείκνυε. ἡ δὲ ὡς εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐειδὲς ἔόν, δακρύσασα καὶ λαβομένη τῶν γουνάτων τοῦ ἀνδρὸς ἐχρήριζε μηδεμιᾷ τέχνῃ ἐκθεῖναι μιν. [2] ὃ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τ' εἶναι ἄλλως αὐτὰ ποιεῖν· ἐπιφοιτήσιν γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἀρπάγου ἐποψομένους, ἀπολέεσθαι τε κάκιστα ἦν μὴ σφρα ποιήσῃ. ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δευτέρα λέγει ἡ γυνὴ τάδε. «Ἐπεὶ τοίνυν οὐ δύναμαί σε πείθειν μὴ ἐκθεῖναι, σὺ δὲ ὧδε ποιήσον, εἰ δὴ πᾶσα ἀνάγκη ὀφθῆναι ἐκκείμενον. τέτοκα γὰρ καὶ ἐγώ, τέτοκα δὲ τεθνεός. [3] τοῦτο μὲν φέρων πρόθεσ, τὸν δὲ τῆς Ἀστυάγεος θυγατρὸς παῖδα ὡς ἐξ ἡμέων ἐόντα τρέφωμεν. καὶ οὕτω οὔτε σὺ ἀλώσειαι ἀδικέων τοὺς δεσπότης οὔτε ἡμῖν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται· ὅτι γὰρ τεθνεὼς βασιλῆος ταφῆς κυρήσει καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολέει τὴν ψυχὴν.»

113 [1] κάρτα τε ἔδοξε τῷ, βουκόλῳ πρὸς τὰ παρεόντα εὖ λέγειν ἢ γυνή, καὶ αὐτίκα ἔποιε ταῦτα · τὸν μὲν ἔφερε θανατώσων παῖδα, τοῦτον μὲν παραδιδοῖ τῇ ἑωυτοῦ γυναικί, τὸν δὲ ἑωυτοῦ ἕοντα νεκρὸν λαβῶν ἔθηκε ἐς τὸ ἄγγος ἐν τῷ ἔφερε τὸν ἕτερον · [2] κοσμήσας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἑτέρου παιδός, φέρων ἐς τὸ ἐρημότατον τῶν ὀρέων τίθει. ὡς δὲ τρίτη ἡμέρη τῷ παιδίῳ ἐκκειμένῳ ἐγένετο, ἦε ἐς πόλιν ὁ βουκόλος, τῶν τινα προβοσκῶν φύλακον αὐτοῦ καταλιπὼν, ἐλθὼν δὲ ἐς τοῦ Ἀρπάγου ἀποδεικνύει ἔφη ἕτοιμος εἶναι τοῦ παιδίου τὸν νέκυν. [3] πέμψας δὲ ὁ Ἀρπαγὸς τῶν ἑωυτοῦ δορυφόρων τοὺς πιστοτάτους εἶδέ τε διὰ τούτων καὶ ἔθαψε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον, καὶ τὸ μὲν ἐτέθαπτο, τὸν δὲ ὕστερον τούτων Κύρον ὀνομασθέντα παραλαβοῦσα ἔτρεφε ἢ γυνή τοῦ βουκόλου, οὕνομα ἄλλο κού τι καὶ οὐ Κύρον θεμένη.

114 [1] καὶ ὅτε ἦν δεκαέτης ὁ παῖς, πρῆγμα ἐς αὐτὸν τοιόνδε γενόμενον ἐξέφηνέ μιν. ἔπαιζε ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἐν τῇ ἦσαν καὶ αἱ βουκολίαι αὐται, ἔπαιζε δὲ μετ' ἄλλων ἡλικίων ἐν ὁδῷ. καὶ οἱ παῖδες παίζοντες εἶλοντο ἑωυτῶν βασιλέα εἶναι τοῦτον δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπίκλησιν παῖδα. [2] ὁ δὲ αὐτῶν διέταξε τοὺς μὲν οἰκίας οἰκοδομεῖν, τοὺς δὲ δορυφόρους εἶναι, τὸν δὲ κου τινὰ αὐτῶν ὀφθαλμὸν βασιλέος εἶναι, τῷ δὲ τινὶ τὰς ἀγγελίας φέρειν ἐδίδου γέρας, ὡς ἐκάστῳ ἔργον προστάσσων. [3] εἷς δὴ τούτων τῶν παιδῶν συμπαίζων, ἕων Ἀρτεμβάρεος παῖς ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοισι, οὐ γὰρ δὴ ἐποίησε τὸ προσταχθὲν ἐκ τοῦ Κύρου, ἐκέλευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους παῖδας διαλαβεῖν, πειθομένων δὲ τῶν παιδῶν ὁ Κύρος τὸν παῖδα τρηχέως κάρτα περιέσπε μαστιγέων. [4] ὁ δὲ ἐπεῖτε μετεῖθη τάχιστα, ὡς γε δὴ ἀνάξια ἑωυτοῦ παθῶν, μᾶλλον τι περιημέκτεε, κατελθὼν δὲ ἐς πόλιν πρὸς τὸν πατέρα ἀποικτίζετο τῶν ὑπὸ Κύρου ἦντησε, λέγων δὲ οὐ Κύρου (οὐ γάρ κω ἦν τοῦτο τοῦνομα), ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος παιδός. [5] ὁ δὲ Ἀρτεμβάρης ὀργῇ ὡς εἶχε ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυάγεα καὶ ἅμα ἀγόμενος τὸν παῖδα ἀνάρσια πρήγματα ἔφη πεπονθῆναι, λέγων «ὦ βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ σοῦ δούλου, βουκόλου δὲ παιδὸς ὥδε περιυβρίσμεθα,» δεικνὺς τοῦ παιδὸς τοὺς ὤμους.

115 [1] ἀκούσας δὲ καὶ ἰδὼν Ἀστυάγης, θέλων τιμωρῆσαι τῷ παιδί τιμῆς τῆς Ἀρτεμβάρεος εἵνεκα, μετεπέμπετο τὸν τε βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. ἐπεῖτε δὲ παρήσαν ἀμφοτέροι, βλέψας πρὸς τὸν Κύρον ὁ Ἀστυάγης ἔφη [2] «σὺ δὴ ἕων τοῦδε τοιοῦτου ἕοντος παῖς ἐτόλμησας τὸν τοῦδε παῖδα ἕοντος πρώτου παρ' ἐμοὶ ἀεικεῖν τοιῆδε περισπεῖν,» ὁ δὲ ἀμείβετο ὥδε. «ὦ δέσποτα, ἐγὼ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα σὺν δίκῃ. οἱ γάρ με ἐκ τῆς κώμης παῖδες, τῶν καὶ ὅδε ἦν, παίζοντες

σφέων αὐτῶν ἐστήσαντο βασιλέα · ἐδόκεον γὰρ σφι εἶναι ἐς τοῦτο ἐπιτηδεότατος. [3] οἱ μὲν νυν ἄλλοι παῖδες τὰ ἐπιτασσόμενα ἐπετέλεον, οὗτος δὲ ἀνηκούστες τε καὶ λόγον εἶχε οὐδένα, ἐς ὃ ἔλαβέ τὴν δίκην. εἰ ὦν δὴ τοῦδε εἵνεκα ἄξιός τευ κακοῦ εἰμί, ὅδε τοὶ πάριμι. »

116 [1] ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδὸς τὸν Ἀστυάγεα ἐσήιε ἀνάγνωσις αὐτοῦ, καὶ οἱ ὃ τε χαρακτήρ τοῦ προσώπου προσφέρεσθαι ἐδόκεε ἐς ἑωυτὸν καὶ ἡ ὑπόκρισις ἐλευθερωτέρη εἶναι, ὃ τε χρόνος τῆς ἐκθέσιος τῆ ἡλικίῃ τοῦ παιδὸς ἐδόκεε συμβαίνειν. [2] ἐκπλαγεὶς δὲ τούτοισι ἐπὶ χρόνον ἄφθογγος ἦν · μόγις δὲ δὴ κοτε ἀνενειχθεὶς εἶπε, θέλων ἐκπέμψαι τὸν Ἀρτεμβάρεα, ἵνα τὸν βουκόλον μοῦνον λαβὼν βασανίσῃ, «Ἀρτέμβαρεις, ἐγὼ ταῦτα ποιήσω ὥστε σὲ καὶ τὸν παῖδα τὸν σὸν μηδὲν ἐπιμέμφεσθαι.» [3] τὸν μὲν δὴ Ἀρτεμβάρεα πέμπει, τὸν δὲ Κῦρον ἦγον ἔσω οἱ θεράποντες κελεύσαντος τοῦ Ἀστυάγεος, ἐπεὶ δὲ ὑπελέλειπτο ὁ βουκόλος μοῦνος μουνόθεν, τάδε αὐτὸν εἶρετο ὁ Ἀστυάγεος, κόθεν λάβοι τὸν παῖδα καὶ τίς εἴη ὁ παραδούς. [4] ὁ δὲ ἐξ ἑωυτοῦ τε ἔφη γεγονέναι καὶ τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν εἶναι ἔτι παρ ἑωυτῶ. Ἀστυάγης δὲ μιν οὐκ εὔβουλεύεσθαι ἔφη ἐπιθυμέοντα ἐς ἀνάγκας μεγάλας ἀπικνέεσθαι, ἅμα τε λέγων ταῦτα ἐσήμαινε τοῖσι δορυφόροισι λαμβάνειν αὐτόν. [5] ὁ δὲ ἀγόμενος ἐς τὰς ἀνάγκας οὕτω δὴ ἔφαινε τὸν ἔοντα λόγον · ἀρχόμενος δὲ ἀπ ἀρχῆς διεξήμιε τῆ ἀληθείῃ χρεώμενος, καὶ κατέβαινε ἐς λιτὰς τε καὶ συγγνώμην ἑωυτῶ κελεύων ἔχειν αὐτόν.

117 [1] Ἀστυάγης δὲ τοῦ μὲν βουκόλου τὴν ἀληθείην ἐκφήναντος λόγον ἤδη καὶ ἐλάσσω ἐποιέετο, Ἀρπάγῳ δὲ καὶ μεγάλως μεμφόμενος καλέειν αὐτὸν τοὺς δορυφόρους ἐκέλευε. [2] ὡς δὲ οἱ παρῆν ὁ Ἄρπαγος, εἶρετό μιν ὁ Ἀστυάγης «Ἄρπαγε, τέω δὴ μόρω τὸν παῖδα κατεχρήσαο τὸν τοι παρέδωκα ἐκ θυγατρὸς γεγονότα τῆς ἐμῆς;» ὁ δὲ Ἄρπαγος ὡς εἶδε τὸν βουκόλον ἔνδον ἔοντα, οὐ τρέπεται ἐπὶ ψευδέα ὁδόν, ἵνα μὴ ἐλεγχόμενος ἀλίσκηται, ἀλλὰ λέγει τάδε. [3] «ὦ βασιλεῦ, ἐπεῖτε παρέλαβον τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκοπέων ὅπως σοὶ τε ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ γινόμενος ἀναμάρτητος μήτε θυγατρὶ τῆ σῆ μήτε αὐτῶ σοὶ εἶην ἀυθέντης. [4] ποιέω δὴ ὧδε · καλέσας τὸν βουκόλον τόνδε παραδίδωμι τὸ παιδίον, φὰς σέ τε εἶναι τὸν κελεύοντα ἀποκτεῖναι αὐτό. καὶ λέγων τοῦτό γε οὐκ ἐψευδόμην · σὺ γὰρ ἐνετέλλεο οὕτω. παραδίδωμι μέντοι τῶδε κατὰ τάδε ἐντειλάμενος, θεῖναι μιν ἐς ἔρημον ὄρος καὶ παραμένοντα φυλάσσειν ἄχρι οὗ τελευτήσῃ, ἀπειλήσας παντοῖα τῶδε ἦν μὴ τάδε ἐπιτελέα ποιήσῃ. [5] ἐπεῖτε δὲ ποιήσαντος τούτου τὰ

κελευόμενα ἔτελεύτησε τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων τοὺς πιστοτάτους καὶ εἶδον δι' ἐκείνων καὶ ἔθαψά μιν. οὕτω ἔσχε ὧ βασιλεῦ περὶ τοῦ πρήγματος τούτου, καὶ τοιοῦτω μὶ ἔχρησατο ὁ παῖς. »

118 [1] Ἄρπαγος μὲν δὴ τὸν ἰθὺν ἔφαινε λόγον · Ἄστυάγης δὲ κρύπτων τὸν οἶ ἐνεῖχε χόλον διὰ τὸ γεγονός, πρῶτα μὲν, κατὰ περ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ πρήγμα, πάλιν ἀπηγγέτο τῷ Ἀρπάγῳ, μετὰ δὲ ὡς οἱ ἐπαλλόγητο, κατέβαινε λέγων ὡς περίεστί τε ὁ παῖς καὶ τὸ γεγονός ἔχει καλῶς · [2] «τῷ τε γὰρ πεπονημένῳ» ἔφη λέγων «ἔς τὸν παῖδα τοῦτον ἔκαμνον μεγάλως, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος οὐκ ἐν ἔλαφρῷ ἐποιεῦμην. ὡς ὧν τῆς τύχης εὖ μετεστεώσης, τοῦτο μὲν τὸν σεωυτοῦ παῖδα ἀπόπεμνον παρὰ τὸν παῖδα τὸν νεήλυδα, τοῦτο δὲ (σῶστρα γὰρ τοῦ παιδὸς μέλλω θύειν τοῖσι θεῶν τιμῇ αὕτη προσκείται) πάρισθί μοι ἐπὶ δεῖπνον. »

119 [1] Ἄρπαγος μὲν ὡς ἤκουσε ταῦτα προσκυνήσας καὶ μεγάλα ποιησάμενος ὅτι τε ἡ ἁμαρτὰς οἱ ἐς δέον ἐγεγόνεε καὶ ὅτι ἐπὶ τύχησι χρηστῆσι ἐπὶ δεῖπνον ἐκέκλητο, ἦε ἐς τὰ οἰκία. [2] Ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχίστην, ἦν γὰρ οἱ παῖς εἰς μόνος, [ἔτη] τρία καὶ δέκα κου μάλιστα ἔτεα γεγονώς, τοῦτον ἐκπέμπει, ἰέναι τε κελεύων ἐς Ἄστυάγεος καὶ ποιέειν ὅ τι ἂν ἐκεῖνος κελεύῃ. Αὐτὸς δὲ περιχαρῆς ἐὼν φράζει τῇ γυναικὶ τὰ συγκυρήσαντα. [3] Ἄστυάγης δέ, ὡς οἱ ἀπίκετο ὁ Ἀρπάγου παῖς, σφάξας αὐτὸν καὶ κατὰ μέλεα διελὼν τὰ μὲν ὥπτησε, τὰ δὲ ἤψησε τῶν κρεῶν, εὐτυχὰ δὲ ποιησάμενος εἶχε ἔτοιμα. [4] Ἐπεῖτε δὲ τῆς ὥρης γινομένης τοῦ δείπνου παρήσαν οἱ τε ἄλλοι δαιτυμόνες καὶ ὁ Ἄρπαγος, τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ Ἀστυάγει παρετιθέατο τράπεζαι ἐπίπλαι μηλέων κρεῶν, Ἀρπάγῳ δὲ τοῦ παιδὸς τοῦ ἐωυτοῦ, πλὴν κεφαλῆς τε καὶ ἄκρων χειρῶν τε καὶ ποδῶν, τὰλλα πάντα· ταῦτα δὲ χωρὶς ἔκειτο ἐπὶ κανέῳ κατακεκαλυμμένα. [5] Ὡς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ ἐδόκεε ἄλις ἔχειν τῆς βορῆς, Ἀστυάγης εἶρετό μιν εἰ ἠσθείη τι τῇ θοίνῃ. Φαμένου δὲ Ἀρπάγου καὶ κάρτα ἠσθῆναι παρέφερον τοῖσι προσέκειτο τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδὸς κατακεκαλυμμένην καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, Ἄρπαγον δὲ ἐκέλευον προσστάντες ἀποκαλύπτειν τε καὶ λαβεῖν τὸ βούλεται αὐτῶν. [6] Πειθόμενος δὲ ὁ Ἄρπαγος καὶ ἀποκαλύπτων ὄρᾳ τοῦ παιδὸς τὰ λείμματα· ἰδὼν δὲ οὕτε ἐξεπλάγη ἐντός τε ἐωυτοῦ γίνεται. Εἶρετο δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης [7] εἰ γινώσκουσι ὅτεο θηρίου κρέα βεβρώκοι. Ὁ δὲ καὶ γινώσκειν ἔφη καὶ ἄρεστον εἶναι πᾶν τὸ ἂν βασιλεὺς ἔρδῃ. Τούτοισι δὲ

ἀμειψάμενος καὶ ἀναλαβὼν τὰ λοιπὰ τῶν κρεῶν ἦε
ἔς τὰ οἰκία. Ἐνθεῦτεν δὲ ἔμελλε, ὡς ἐγὼ δοκέω,
άλίσας θάψειν τὰ πάντα.

120 [1] Ἄρπάγῳ μὲν Ἀστυάγης δίκην ταύτην
ἐπέθηκε, Κύρου δὲ περὶ βουλευῶν ἐκάλεε τοὺς
αὐτοὺς τῶν Μάγων οἱ τὸ ἐνύπνιον ταύτη ἐκρίναν.
ἀπικομένους δὲ εἶρετο ὁ Ἀστυάγης τῇ ἔκρινάν οἱ τὴν
ᾧσιν. οἱ δὲ κατὰ ταῦτα εἶπαν λέγοντες ὡς βασιλεῦσαι
χρῆν τὸν παῖδα, εἰ ἐπέζωσε καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον.
[2] ὁ δὲ ἀμείβεται αὐτοὺς τοῖσιδε. «Ἔστι τε ὁ παῖς καὶ
περίεστι, καὶ μιν ἐπ' ἀγροῦ διαιτώμενον οἱ ἐκ τῆς κώμης
παῖδες ἐστήσαντο βασιλέα. ὁ δὲ πάντα ὅσα περ οἱ
ἀληθείᾳ λόγῳ βασιλέες ἐτελέωσε ποιήσας · καὶ γὰρ
δορυφόρους καὶ θυρωροὺς καὶ ἀγγελιηφόρους καὶ τὰ
λοιπὰ πάντα διατάξας ἦρχε. [3] καὶ νῦν ἔς τί ὑμῖν ταῦτα
φαίνεται φέρειν;» εἶπαν οἱ Μάγοι «εἰ μὲν περίεστί τε καὶ
ἐβασίλευσε ὁ παῖς μὴ ἐκ προνοίης τινός, θάρσεέ τε
τούτου εἵνεκα καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν · οὐ γὰρ ἔτι τὸ
δεύτερον ἄρχει· παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν λογίων ἡμῖν
ἔνια κεχώρηκε, καὶ τά γε τῶν ὄνειράτων ἐχόμενα
τελέως ἔς ἀσθενῆς ἔρχεται.»